

KIBRIS ADASINDA TANZİMAT'IN UYGULANIŞI

The Practice of the Imperial Edict of Reorganization in Cyprus

Adem KARA*

Özet: Avrupa'da yaşanan değişim ve 18. Yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan hareketlenmeler Osmanlı Devletini de bu etkilenmeye maruz bırakacaktır.1789 Fransız İhtilali ve ortaya çıkan kavramların çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devletini de etkisine aldığı görürüz. Osmanlı devletinde başlayan milliyetçi hareketlerin kendi uygulamalarından kaynaklandığını düşünecek olsak bile dış etkileri gözden kaçırmamız gerekir. Özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'nın çeşitli bahanelerle Osmanlı devletine karşı izledikleri siyaset daha belirleyici olmuştur. Çıkan isyanlar ve savaşlarda bu devletlerin rolleri bu süreci olumsuz yönde etkilemiştir. Osmanlı devleti tüm bu gelişmeler karşısında Selim III. döneminden itibaren bir takım düzenlemeler gerçekleştirmeye çalışmıştır. Kesinlikle iyi niyetle gerçekleştirilmiş olan düzenlemelerle devletin azınlıklara karşı yaptığı düzenlemeler beklenen sonuçları vermeyecektir. Bu çalışmada Tanzimat Fermanının ilanının Kıbrıs adasındaki yansımaları incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Devleti, Kıbrıs, Tanzimat Fermanı, İngiltere, Rusya

Abstract: The change experienced in Europe and the activities emerging at the end of the 18th century were going to expose the Ottoman State to this influence. We can observe that the French Revolution in 1789 and the concepts which came on the scene after it affected the Ottoman State which had a multi-national structure. Even if we think that the inceptive nationalist movements in the Ottoman State arose from its executions, we must not ignore the external effects. Particularly the policy of the Great Britain, France and Russia towards it with some excuses became more determinant. The revolts and the roles of these states influenced the process negatively. In the face of these developments, the Ottoman State tried to perform several arrangements starting from the era of Selim III. These reorganizations made in favor of the minorities by the Ottoman State with positive intents definitely were not going to yield the expected results. In this study, it is going to be focused on the effects of the imperial edict of reorganization in Cyprus.

Key words: The Ottoman State, Cyprus, the Imperial Edict of Reorganization, the Great Britain, Russia

* Doç. Dr., ademkara19@gmail.com

Giriş

Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devletinde yeni bir sürecin başladığı aşikârdır. Tanzimat'ın ilanı sonrası toplumun farklı kesimlerinin hesabını yaptığı pek çok beklentinin olduğu da muhakkaktır. Sultan Abdülmecid döneminde, 3 Kasım 1839'da, sadrazam Mustafa Reşid Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda yabancı devletlerin elçileri ve büyük bir halk topluluğunun huzurunda okunan Tanzimat Fermanı, pek çok düzenlemeyi içermekte idi. Kişilerle devlet arasındaki ilişkileri hukuki yönden yeniden düzenlemekte ve şeriatı dayanan eski yasaları tamamen değiştirmeyi öngörmekte idi. Devletin siyasi ve sosyal açıdan yeni bir sürece girdiğini bu tarih itibarıyla kabul etmemiz gerekmektedir. XVII. ve XVIII. yüzyılda askeri ve ekonomik alanlarda başlayan düzenlemeler Sultan Abdülmecid'in tahta bulunduğu dönemde başkalaşarak devam edecektir. Sadrazam Mustafa Reşid Paşa, Gülhane Hatt-ı Hümayununu Padişah adına kaleme almış; devlet ve birey arasındaki ilişkilerde devletin modernleştirilmesi amacını esas alan ilkeler kabul edilerek herkese ilan edilmiştir. Tanzimat, amacı devleti yeniden onarmak ve yenileştirmek olan bir reform sürecidir. Esasen 19. yüzyıl Türkiye'de "Batıcı "reformcular" ve "gelenekçiler" arasındaki bir mücadele dönemi olarak da değerlendirilmektedir (Çetinkaya, 2002: 66). Gülhane Hattı, gelenekçi kalıplar altında gelenekçi devlet anlayışına saygı göstermekle beraber, kanun ve devlet telakkisinde ve idare prensiplerinde modern kavramlar getirmekte, belirli pratik gayelerle idareyi yeni baştan düzenleme amacını gütmekteydi" (İnalçık, 1996: 359). Osmanlı toplumunda Tanzimat'a kadar geleneksel yapı içinde bulunarak toplumsal sorunları çözme anlayışı egemen olmuştur. Bazı yeniliklerin kaçınılmazlığı Tanzimat ile birlikte açık ve sürekli olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Tanzimat bu bakımdan bazı özelliklere sahiptir. Bilindiği gibi bu dönem bir reform dönemidir. Bu dönemde hız kazanan reformlar daha sonra devam edecektir. Tanzimat ile girilen hukuk, idari sistem ve eğitim gibi sosyal alanda yenileşme hareketlerine tabandan, halkın en azından geniş bir kesiminden gelen talepler olarak bakılamaz. Bir başka deyişle Tanzimat tabandan gelen bir değişim baskısı sonucu ortaya çıkan yeni toplumsal durum olarak değil devlet adamları öncülüğünde yürütülen bir devleti onarma, yenileşme çabası olarak değerlendirilmek gerekir. (Doğan,1999:107) Devletin yapısal yeniliklere duyduğu gereksinimi karşılayabilmek için dönemin devlet adamları ciddi bir arayış içindedirler. Bu arayışta dış baskılar gibi iç nedenler de etkilidir. Avrupa ülkelerinin yoğun baskıları malumdur. Tüm bunlara Mısır Valisi'nin isyanını da eklemek gerekir. Osmanlı devlet adamları haklı ve doğru bir teşhisle Kütahya önlere kadar gelen Kavalalı M. Ali Paşa'nın ilerleyişini durdurmak ve göz göre göre çökmekte olan devleti kurtarmak için modernleşme yolunda ciddi bir karar verdiler ve Tanzimat bu kararın hayata geçirilmesi iradesinin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Modernleşme yönünde atılan Tanzimat adımı salt güvenlik endişelerini aşmak için değildi. Aynı zamanda devletin karşı karşıya bulunduğu yapısal sorunları çağdaş ülkelerdekine benzer biçimde çözme amacı da bunda etkindir. (Doğan,a.g.m.:108) Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı Devletinde batı tarzı laik hukuksal düzenlemeler

girmeye başlamıştır. Tanzimat ile birlikte gerçekleştirilen yeniliklerle devletin idari, ekonomik ve sosyal "görünümünde" köklü değişimler olmuştur. (Doğan, a.g.m.:108) Tanzimat'ın yürürlüğe girmesi ile Kıbrıs adasında da gerekli düzenlemelerin gönderilen emir uyarınca gerçekleştirilmeye çalışıldığını görüyoruz.

Kıbrıs Adasında Tanzimat'ın Uygulanışı

Kıbrıs idaresinin 1832 yılında geçici bir süre Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa eline geçtiği bilinmektedir. Sicillere bu dönemle ilgili bazı belgeler bulunmaktadır. Mısır meselesinin aslının, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ni bölüp topraklarını ele geçirerek evlatlarına miras bırakmak olduğu, yani arazi meselesi olduğu, valinin bu şekilde düşündüğü halde halka İslamiyeti korumak için başkaldırdığı yolunda yanlış fikirler aşlamaya çalıştığı, bu düşüncelerinin halka anlatılması ve halktan devleti bölmek yolunda yanlış fikirlere sapanlar varsa bunların derhal cezalandırılması, ayrıca Londra Anlaşması'nda alınan karara göre Mısır'ın idaresi Mehmed Ali Paşa'ya bırakıldığından anlaşmaya uygun hareket edilmesinin önemi belirtilmektedir. Bu anlamda ortada dolaşan olumsuz propagandanın önüne geçilmek istenmiştir. (KŞS, Defter no:38, Hüküm no:120,s.130-131, 29 Cemaziyelahir 1256) Ada idaresi genel olarak istikrarsızlık göstermekle birlikte, 1839'a kadar Divan-ı Hümayun'a bağlı bir muhassıllık olarak yönetilmiştir.1839 yılında Tanzimat'ın uygulamaya konulmasıyla Cezâyir-i Bahr-i Sefid eyaletine bağlı bir sancağa dönüştürülüp idaresine kaymakam ünvanlı bir mutasarrıf tayin edilmiştir. (TC. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2000: 20) Tanzimat Fermanı, kendisine yöneltilen her türlü eleştiriye rağmen uygulamaya konulmuştur.1840 senesi başlarından itibaren baş-şehir ve baş-şehre yakın olan eyaletlerde Tanzimat Fermanı'nın tatbikine başlanmış, bir müddet sonra da eyaletlere talimat gönderilerek mali, idarî sahalarda lüzumlu görülen ıslahatın ne suretle uygulanacağı bildirilmiştir. (Eren, 2007:720) Tanzimat'a yöneltilen tepkilerden en fazla öne çıkanı, kilisenin söylemleridir. Kilise kanun önünde eşitlik prensibini bir nevi hukuki dayatma olarak algılamıştır. Etnik ve dini farklılıkların ortadan kaldırılmasıyla, millet sistemi dairesinde bir nevi özerk hukuk alanına sahip olan kilise, bu imtiyazını kaybetmekle yüz yüze kalmıştır. Osmanlı tebaası olan herkesin din farkı gözetilmeden eşitliği prensibi tanzimatın en belirgin hukuki ve toplumsal yönünü bu şekilde temsil etmektedir.1839 tarihi ile başlayan yeni dönem Kıbrıs idaresinde de değişiklikleri gündeme getirmiş, yapılan reformlar adada da uygulanmaya çalışılmıştır.3 Kasım 1839'da ilan edilen ferman imparatorluğun bütün eyaletlerine duyuruldu. Fermanda öngörülen düzenlemeler ile devletin taşra ve merkez idaresi önceki dönemlere nazaran ciddi bir değişim sürecine girmiş oldu. Ancak Tanzimat fermanı imparatorluğun her eyaletinde eş zamanlı olarak uygulanamadı. Bunun muhtelif sebepleri vardır. Her şeyden önce, toplum ve devlet hayatında köklü değişikliklerin olmasından ziyade meydana gelecek değişikliklerin oluşturduğu korku bu fermanın uygulamasında karşılaşılan ilk sıkıntıdır. Öte yandan diğer ciddi sıkıntı ise taşralarda yıllardır gelenekselleşmiş bulunan

idare anlayışı ve buna dayalı olarak meydana gelmiş mahalli güç merkezlerinin muhalefetleridir. (Kaynar, 1991:52) Kıbrıs, Tanzimat fermanına karşı gelmeyen ender eyaletlerdendir. Zira 1839'da ilan edilen ferman, öncelikli bölgeler içinde yer alan Kıbrıs'a ulaştığında ciddi tepkilerle karşılaşıldığına dair sicillerde bir kayıt yoktur. Ancak burada Tanzimat hükümlerinin yürürlüğe girmesi bir yıl gecikmiştir. Bunun sebebi Kıbrıs Valisi Tal'at Paşa ve Ada ileri gelenlerinin Lefkoşa Eyalet Meclisinin teşekkülü sırasında meclis azalıklarına kendilerine yakın adamları seçtirmeleridir. (Demiryürek, 2010:106) 8 Kasım 1839 tarihinden itibaren Tanzimat'ın Kıbrıs'ta da uygulanacağına dair yazışmaların başladığı görülmektedir. Nitekim söz konusu emirlerin ilki yazıldıktan bir ay kadar zaman sonra, 13 Mart 1840 tarihinde Lefkoşa'ya ulaşmıştır. (KŞS, Defter No:38, S. no:66, Hüküm no: 51) Tanzimat fermanının tam metni Lefkoşa siciline kaydedilmiştir. Tanzimat'ın uygulanmasına dair 13 Mart 1840 tarihinde gönderilen yazı, adada Tanzimat usullerinin uygulamaya konmasını emretmektedir. Yazıda öncelikle vergi meselesinin ele alındığı görülmektedir. Gayrimüslimlerin ödedikleri cizyelerinin toplanmasının kayıt altına alınması ilgililere emredilmektedir. Bunun için de cizye makbuzu uygulanmasına geçilmesi istenmektedir. Tanzimat'ın ilanını sonrasında iki mesele hakkında tedbirler alınmak zorunda kalınmıştır. Bu sorunlar vergi meselesi ve mürur tezkireleridir. Sahte belgelerle seyahatin, cizye tahsilâtında sorunlara sebep olduğundan mutlaka kontrol altına alınması için çabalanmıştır. Belgemizde, her tarafta olduğu gibi Kıbrıs'ta da kaza ve kasaba merkezleriyle köylere tayin edilen muhtarlar Darphane'den imal edilen mühürler verilmesi, bir yerden başka bir yere gidecekleri imam ve muhtar ve kocabaşların mühürüyle tasdik edilmiş tezkire verilmedikçe kendilerine mürur tezkiresi verilemeyeceği, Dersâdet'e geleceklere ise müddet tayin edilerek mürur tezkiresi verilmesi, nakil ve seyahat nizamnamesine uygun şekilde hareket edilmesi, aksine hareket edenlerin cezalandırılacağı kat'i surette belirtilmiştir. (EK.2: KŞS, Defter No:38, Hüküm no: 23, S. no:34, 1 Rebiulevvel 1255) Başka bir kayıta, vergi tahsilinin sekteye uğramaması için reyanın ve Müslüman ahalinin tahrir zamanında memleketlerinde bulunmaları, başka yerlere gitmeleri gerektiğinde de, reyanın kocabaşlarına Müslümanların da sağlam kefillere bağlanarak defter nazırlarınca ruhsat tezkiresi verilmesi istenmektedir. (KŞS, Defter No:38, Hüküm no: 85, S. no:96, 9 Muharrem 1256) Belgede ifade edilen hususiyetlerin uygulanmasında titizlik istenmekte bu noktada gayrimüslimler ve Müslümanlar sorumluluk altına alınmakta idi. II. Mahmud zamanında iltizamla yönetilen bir kısım hazine gelirlerinin doğrudan alınmaya başlandığını biliyoruz.1831 genel nüfus sayımından hemen sonra mal-mülk yazımı yapılmış, Tanzimat reformları ile gerçekleştirilmek istenen mali düzenlemenin temelleri de atılmıştır. Bu mali düzenlemeler neticesinde muhassıllıklar oluşturulmuştur.25 Ocak 1840'ta hazırlanan nizamname ile muhassılların atanma ve çalışma usulleri belirlenmiştir. Muhassıllık uygulaması ile imparatorluğun kuruluşundan beri hem malî hem de idarî-askeri görevler yüklenmiş olan vali, sancakbeyi ve mütesellimlerin malî yükümlülükleri kalmamış oluyordu. Sancak gelirleri muhassıllar aracılığıyla toplanarak, önceki idarecilerin hazine gelirlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarının önüne geçilmek istenmişti. Ancak uygulamada bu gerçekleşemedi, muhassıllık uygulaması

başarısızlıkla sonuçlandı. Nitekim Tanzimat Fermanı'nın üzerinde önemle durduğu iltizam meselesine çözüm bulmak amacıyla getirilen muhassıllık uygulaması 1842 yılı başlarında yürürlükten kaldırılmıştır. (Çadırcı,1991:209-211)

Tanzimat'ın eyaletlerde ilk uygulamaya konulmasıyla eyalet merkezlerinde meclis-i memleketlerin oluşturulduğu bilinmektedir. Kıbrıs Meclisi'nin de bu şekilde oluşturulmasına eski muhassıl Osman Efendi zamanında teşebbüs edilmiştir. Söz konusu durum sicillere de yansımıştır. Tanzimat'ın getirmiş olduğu yeniliklerin uygulanması noktasında Kıbrıs Muhassılı Osman Bey'e gerekli yardımın yapılması istenmiştir. (EK-3, KŞS, Defter No:38, Hüküm no:119, S. no:129, 29 Rebiulahir 1256)

“Kıbrıs'ın timarlı süvari asakir-i muntazama miralayı Mustafa Bey'in, adanın sıhhiye ve zaptiye işlerini idare etmek ve yeni kabul edilen Tanzimat-ı Hayriye kanunlarını uygulamak üzere tayin edildiğinden görevinde kendisine gerekli yardımın yapılması”

Fakat Osman Bey'in meclise aza seçimi sırasında usulsüz davranışları görüldüğünden başlayan süreç sekteye uğramıştır. Yerine Mehmed Talat Efendi atanarak Tanzimat'ın uygulamalarını yerine getirmesi istenmiştir. Bu nedenle adada 1841 Martına kadar eski usul devam ettirilmiştir. Kıbrıs eski muhassılı Osman Bey'in meclis azalığı tayininde dikkatli davranmadığı, hatta adam kayırdığına dair işaretler görülmüştür. Meclis azalıklarına İslam ve reaya arasından ehil olmayan kişileri tayin ettiği görülmüştür. Zımmi toplumu temsilen meclis azası tayin edilen kişiler hakkında kendi cemaatlarına mensup zımmiler tarafında haklarında şikâyetler olması, seçimin Tanzimat'ın ruhuna aykırı bulunmasına ve iptaline sebep olmuştur. Söz konusu zımmiler Eci Gregori ve Abido isimli zımmilerdir. (EK.4, KŞS, Defter no:38, Hüküm no:130, safya:141-142, 7 Şaban 1256) Bunlar hakkında ahali ve fukara malını diledikleri gibi kullandıkları hakkında şikâyetler vardır. Kıbrıs kocabaşlarından Eci Gregori ve Abido haklarındaki şikâyetlerin tahkik edilmesi, Kıbrıs başpiskoposunun değiştirilmesi ve Tanzimat-ı Hayriye'nin uygulanmasında gerekli titizliğin gösterilmesi için Kıbrıs Muhassılı Mehmed Talat ve diğer görevlilere emir gönderilmiştir. (KŞS, Defter no:38, Hüküm no:131, safya:142, 7 Şaban 1256) Belgelerin verdiği bilgiler ışığında Kıbrıs'ta Tanzimat'ın uygulanmasının gecikmesine Kıbrıs eski Muhassılı Osman Bey zamanında oluşturulan eyalet meclisine girecek azaların ahali ve reayanın katılımı ile seçilmemiş olduğu görülmektedir. Osman Bey'in azledilmesi ve Talat Bey'in atanması ile bu konunun hal'i gerçekleşmiştir. Ayrıca Talat Bey adada bulunan emlakın miri, vakıf, muaf ve gayri muaf olanlarının ayrılarak geri kalanlarının vergilerinin tespiti ve tahsiline gereken ehemmiyeti vermekle vazifelenirilmişdir.²⁷ Rebiulevvel 1268 (20 Ocak 1852) tarihinde Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaleti valisi Halil Ref'et Paşa ve Kıbrıs muhassılı Edhem Paşa'ya yazılan emirname Tanzimat'ın uygulanması konusunda maddi sıkıntıları

da ortaya koymaktadır¹. Tanzimat'ın tüm yurttta uygulanabilmesi için gereken 350.000 kise iane-i umumiye olarak memleketten toplanacaktır. Kıbrıs hissesine düşen miktar ise, her bir şahıstan 1 hisse alınmak üzere 32.914 hisse olarak tayin edilmiştir. Bu hisselerin Kıbrıs'ta yaşayan ahali ve Tebaa-i Devlet-i Aliyye'den taksim edilerek toplanması görevi Kıbrıs muhassılına verilmiştir². (KŞS, Defter no:42, Hüküm no:271, safya:195-196, 27 Rebiulevvel 1268) Tanzimat devrinden itibaren görülen kaymakamlık, bu devir öncesi vali ya da mutasarrıfların kendi yerlerine geçici bir süre için atadıkları kimselerden tamamen farklı bir kurumdur. Kaymakamlar, doğrudan Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olup, tayin ve diğer özlük işleri burada yapılırdı. Ancak valilere karşı sorumlu olup, bağımsız olarak önemli kararlar alıp yürütme yetkilerine sınırlama getirilmiştir. Kaymakamlar, 1849 yılından sonra Sancak Meclisi adını alacak eyalet meclisine benzer bir kurul yardımı ile sancağı yönetirler. Bu meclisin başkanıdır. Sancak Meclisi, Kaymakam, mal müdürü, hâkim, tahrirat ve mal başkâtipleri ve Müslümanlarla gayrimüslim toplumların temsilcilerinden oluşmaktaydı. Meclisler, haftanın belli günlerinde toplanarak sancağın yönetim, maliye, eğitim ve belediye hizmetleri ile ilgili meseleleri görüşüp karara bağlarlardı. Bütün bu alanların dışında, özellikle şer'iyye mahkemelerini ilgilendiren davalar dışında kalan meselelerle ilgili davalar da bu meclisler tarafından görülmektedir. (Çadırcı, 1991:236) Tanzimat ile idari yönetimde yapılan değişimler Kıbrıs Adasında da tatbiki zamanla tatbik edilmiştir. Belgelerden anlaşıldığı üzere, 1839-1856 yılları arasında Kıbrıs'ta görev yapan en yüksek dereceli idareci kaymakam unvanına sahiptir. Ada idaresinin Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaleti valisine bağlı olduğu görülmektedir. "...Cezîre-i [Cezâyir-i] Bahr-i Sefîd Eyâleti Vâlîsi vezîrüm İsmail Paşa... Kıbrıs Cezîresi Kâ'immakâmı Şerîf Paşa..." (KŞS, Defter no:42, Hüküm no:368, s.:259, 15 Receb 1269) Tanzimat'ın taşrada uygulanması mali ve idari yapıda yeni düzenlemelerin uygulamaya konmasıyla gerçekleşmiştir. Bunlar, eyalet merkezlerinde eyalet meclisleri, kaza merkezlerinde kaza ve nahiyelerde de nahiyeye merkezlerinin kurulmasıdır. Bu dönemde taşrada muhtarlık teşkilatının da kurulduğu bilinmektedir. (Çadırcı, age:38) 15 Mayıs 1839 tarihi itibarıyla Kıbrıs'ta da muhtarlık teşkilatları kurulmaya başlanmıştır. (Çiçek, 2000: 1254) 21 Rebiulahir 1255 (4 Temmuz 1839) tarihli sicil kaydında; Lefkoşa'nın Tophane mahallesine Attar Hacı Mehmed Efendi bin Ali'nin muhtar-ı evvel tayin edildiğinden mahalleden başka yere gidecek olanların ve mahalleye gelenlerin kaydının yapılması ve kayıtsız hiçbir kimseye mühürlü tezkire verilmemesi, durumu şüpheli şahısların Dersaadet'e gönderilmemesi talep edilmektedir. Kısaca, mahallelerinde güvenliğin sağlanma, ahalinin bir yerden başka yere göçmesini

¹ "...memâlik-i pâdişâhânemin her bir tarafında âsâr-ı âsâyîş u istirâhat ve esbâb-ı refâh u ma'mûriyet gün be gün tezâyüd eylemekte olup bu matlab-ı âlî umûr-ı adliye ve usûl-ı zabtiye-i mülkiyet için bir çok nizâmât-ı cedîde-i hayriye vaz' u te'sisiyle hâsıl olarak bu yolda Hazîne-i Celile-i mülûkânem bir çok masraflar ihtiyârına mecbûr olduğu misillü umûm Memâlik-i Mahrûse-i şâhânemin usûlünden müstesnâ kalup hisse-i hizmetleri sâ'ir tarafların üzerlerinde olan ba'zî eyâlâtın dâ'ire-i tanzimâta idhâli dahi bir hayli masârif ile husûle geldiğinden..."

² "...Kıbrıs cezîresine nûfûs i'tibârıyla beher şahsdan bir hisse alınmak üzere umûmen otuz iki bin dokuz yüz on dört hisse ya'ni bin üç yüz on altı kise kûsûr iki yüz seksen guruş i'âne-i umûmî akçesi..."

tezkere vermek suretiyle kayıt altına almak, ecnebilere Kıbrıs'ta kiracı olarak veya ev satın alıp yerleşmek isteyenlerin de kefile bağlanmak suretiyle nüfus defterlerine kaydedilmeleri muhtarların sorumluluğu dâhilindedir. Lefkoşa Tophane Mahallesi'nde marifet-i şer ve mahalle ahalisi marifetiyle Attar Mehmed Efendi muhtar tayin edilmiştir. (KŞS, Defter no:38, Hüküm no:24, s.35,21 Rebiulahir 1255) Daha sonra diğer mahallelere de Defter Nazırı Hacı Hüseyin Ağa tarafından muhtar tayini gerçekleştirilmiştir.21 Zilhicce 1255 (25 Şubat 1840) tarihli belgede bu isimler verilmiştir. (KŞS, Defter no:38, Hüküm no:25, s.36, 21 Zilhicce 1255)

Cezire-i Kıbrıs'ta bâ irâde-i seniyye nizâm-ı müstahsene üzre nâzır-ı defter sa'âdetlü el-Hâc Hüseyin Ağa tarafından müzmâ ve memhûr tezkiresiyle yedlerine muhtârlık mührü i'tâ olunarak muhtâr-ı evvel nasb ve ta'yîn kılınan ve imâm ve muhtâr-ı sâni'dir ki ber-vech-i âtî kayd u beyân olunur. Fî 21 Z. sene [12]55.

Mahrûse-i Lefkoşa

Mahalle-i Mahmudpaşa İmâmı Mehmed Lebib Efendi ibn-i Halil	Muhtâr-ı evvel Hüseyin Ağa ibn-i el-Hâc Osman	Muhtâr-ı sâni Mehmed bin İbrahim
Mahalle-i Nevbethâne İmâmı Hâfız Hasan bin Hâfız Osman	Muhtâr-ı evvel Cezâyirli Mustafa Ağa bin Mehmed	Muhtâr-ı sâni Mehmed Emin bin Abdüllatif
Mahalle-i Tophâne İmâmı Hasan Efendi ibn-i Debbâğ Musu	Muhtâr-ı evvel Attâr el-Hâc Mehmed Efendi ibn-i Ali	Muhtâr-ı sâni Mustafa bin Ali
Mahalle-i Ebû Kavukpaşa İmâmı Ali Efendi ibn-i Mehmed	Muhtâr-ı Evvel Hacı Hüseyin bin Kapucı Mehmed	Muhtâr-ı sâni Papuşcu Usta Abdurrahman bin Hasan
Mahalle-i İbrahimpaşa İmâmı Atabezâde el-Hâc Ali Efendi ibn-i el-Hâc İbrahim Efendi	Muhtâr-ı evvel İbrahim Çavuş bin Salih	Muhtâr-ı sâni Hüseyin bin Mustafa
Mahalle-i Abdiçavuş İmâmı Feyzullah Efendi-zâde Mehmed Efendi	Muhtâr-ı evvel Hacı Mehmed bin Mustafa	Muhtâr-ı sâni Ahmed Raşid bin Osman
Mahalle-i Tahte'l-kal'a İmâmı Mustafa Efendi ibn-i Hacı Yusuf Efendi	Muhtâr-ı evvel Markubcu Hacı Hüseyin bin Abdülaziz	Muhtâr-ı sâni Ömer Efendi ibn-i el-Hâc Ahmed
Mahalle-i Ömeriye İmâmı Hatib-zâde Mustafa Efendi	Muhtâr-ı evvel Menlâ Mehmed bin el-Hâc Ahmed	Muhtâr-ı sâni Menlâ Ali bin Hacı Murabit
Mahalle-i Haydarpaşa İmâmı Ahmed Efendi bin Hacı Mustafa Efendi	Muhtâr-ı evvel Veli Dede bin Ali	
Mahalle-i Karamanzâde İmâmı İleksiz-zâde Mehmed Efendi	Muhtâr-ı evvel Rikâb-zâde Hasan Ağa bin Ali	Muhtâr-ı sâni Hasan Ağa bin Hüseyin
Mahalle-i Câmi'i Cedîd İmâmı Ahmed Efendi bin Hacı Yusuf Efendi	Muhtâr-ı evvel Pehrîzoğlu Menlâ Hüseyin	Muhtâr-ı sâni Na'İband Ali bin Süleymân

Osmanlı İmparatorluğu'nda hukukla ilgili bütün meseleler, İslam hukukunun öngördüğü kurallar çerçevesinde şer'iyye mahkemelerinde görüşülüp karara bağlanmaktadır. Bu mahkemelerde yalnız kişiler arasındaki anlaşmazlıklar değil, şehir ve kasabaların belediye işleri, alım-satım işlemleri, vekâlet, veraset gibi geniş kitleleri ilgilendiren gündelik meseleler de kayıt altına alınmıştır. (Çadırcı, age:79) 1571 yılında fethi tamamlandıktan sonra adada kurulan adliye sistemi başlangıçta 13 kaza bölgesi esas alınarak oluşturulmuştur. (Erdoğan, 2001:9) Kıbrıs'ta uygulanan adli sistem Tanzimat devri boyunca yapısını korumuştur. Ada adli olarak Rumeli Kazaskerliği içerisinde yer aldığından, buraya gelen kadılar Rumeli Kazaskerliği tarafından göreve tayin edilmişlerdir. Lefkoşa Kadılığı'na Seyyid Osman İzzî Efendi'nin tayin edilmesine dair belgede "...es-Seyyid Osman İzzî Efendi kâ-m-yâb ba'de't-tahîyyeti'l-vâfiye inhâ olunur ki; zât-ı hazret-i Fetvâ-penâhî'nin intihâb ve tercihlerine binâ'en cezîrede kâ'in ber-vech-i arpalık mutasarrıf olduğum Lefkoşa kazâsının..." devam eden satırlar El-fakîr Sırrı-zâde Abdurrahman el-Kâdî be-Asker-i Rumeli mührü ile bitmektedir. Kıbrıs Rumeli Kazaskerliği tarafından yönetilmiştir. (KŞS, Defter no:38, Hüküm no:129, s.140, 2 Ramazan 1256-28 Ekim 1840) Kıbrıs'ta gayrimüslim nüfus bulunması burada görev yapacak mahkemelerde dil sorununu gündeme getirmiştir. Türkçe bilmeyen gayrimüslimlerin davaları mahkeme tercümanları aracılığı ile görülmüştür. (Çiçek, 1996:47) Zimmilerin İslam toplumu içerisinde, gündelik hayat alanında şekli bir düzenleme getirilmiş olması, bunun uygulamada da aynen gerçekleştiğini göstermemektedir. Kıbrıs'ta yaşayan zimmi toplum açısından, gündelik hayatları üzerinde kısıtlama sayılabilecek tek uygulamanın, yabancı seyyahların raporlarına göre, Lefkoşa ve Magosa'da sur içinde ata binmelerinin yasaklanmış olmasıdır. (Çiçek, 1996:30)

Sonuç

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devletinde Tanzimat Fermanının ilanının yarattığı tepki mutlaka her kesim için farklı olmuştur. Devletin bu noktaya gelişinde bildiğimiz amil olan etkenler beklenti içinde olan bazı kesimleri hayliyle heyecanlandırmış olmalıdır. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte merkezden taşraya yazışmalar yapılmış olmakla birlikte uygulamaya geçilmesi noktasında bir eş zamanlık sağlanamadığı da bir gerçektir. Uygulamaların anlaşılabilmesi, ülkenin merkezden uzak bölgelerinin denetlenememesi bunda ki etkenlerdendir. Çalışmamızda Kıbrıs örneğinde bunu irdelemeye çalıştık. Tanzimat'ın getirdiği yenilikler mali ve idari konularda başlangıçta bir akım sorunlar doğurmuşsa da zaman içerisinde bu sorunların halledildiği ve kurumların oluşturularak, Tanzimat'ın ilkeleri doğrusunda kurumların ve işleyişin sağlandığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

Kıbrıs Şerhiye Sicil Defterleri,

Defter No:38, Hüküm No: 23, 24, 25, 66, 85, 119, 120, 129, 130, 131.

Defter No: 42, Hüküm No: 271, 368.

ÇADIRCI, Musa. (1991). Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ÇETİNKAYA, Bayramali. (2002). "Modern Türkiye'nin Felsefi Kökenleri", C. Ü. İ. F. Dergisi, S: 2, ss.65-91

ÇİÇEK, Kemal. (1999). "Kıbrıs'ta Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu", XII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, C.3, Ankara: Türk Tarih Kurumu., ss.1253-1259.

DEMİRYÜREK, Mehmet. (2010). Nizam-ı Cedid'den II. Meşrutiyet'e Osmanlı Reform Sürecinde Kıbrıs, İstanbul: Akademik Kitaplar.

DOĞAN, İlyas. (1999). Tanzimat Sonrası Arayışlar- Çağdaşlaşma ya da Modernleşme Kavramı, *Kamu Hukuku Arşivi*, S.2, ss.105-121.

ERDOĞRU, M. Akif. (2001). "The Judicial Court In Ottoman Cyprus (1580-1640)", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi, S.16, ss.6-13.

EREN, Ahmet Cevat. (2007). Tanzimât Fermanı ve Dönemi, İstanbul:Derin Yayınları.

İNALCIK, Halil. (1996). "Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu", Osmanlı İmparatorluğu - Toplum ve Ekonomi, İstanbul: Eren Yayınları.

KAYNAR, Reşat. (1991). Mustafa Reşit Paşa Ve Tanzimat, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2000). Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı Ve Türk Vakıfları), Ankara.

EKLER

EK-1

İşbu emr-i âlî-şânımda muharrer olan bi'l-cümle mevâdd-i hayriyenin harf be-harf infâz ve icrâsı ind-i şâhânemde be-gâyet matlûb ve mültezim-i hümâyûnum olmağla mücebince amel ve hareket ve hilâfından hazer ve mücânebet oluna.

Emîru'l-ümerâ'î'l-kirâm kebîru'l-küberâ'î'l-fihâm zü'l-kadri ve'l-ihtrâm sâhibü'l-izzi ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-a'lâ ferîkân-ı kirâmımdan Kıbrıs Muhassılı Hasan Paşa dâmet ma'âliyhû ve mefâhiru'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'âdinü'l-fezâ'il ve'l-kelâm Lefkoşa nâ'ibiyi Kıbrıs cezirisinde vâki' sâ'ir kazâların kuzât ve nüvvâbıyla müftî ve ulemâ ve sulehâ ve e'imme ve hutabâ zîde fazluhum ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân voyvodagân ve a'yân ve vücûh-ı memleket ve bi'l-cümle iş erleri zîde kadruhum cümleye ma'lûm olduğu üzere Devlet-i Aliyyemizin bidâyet-i zuhûrundan berü ahkâm-ı celîle-i Kur'âniye ve kavânîn-i şer'iyeye kemâliyle ri'âyet olduğundan Saltanat-ı Seniyyemizin kût ve miknet ve bi'l-cümle teb'asının refâh ve ma'mûriyeti atebe-i inâyete vâsil olmuşken yüz elli sene vardır ki gavâ'il-i müte'âkıbe ve esbâb-ı mütenevvi'aya mebni ne şer'-i şerîfe ve ne kavânîn-i münîfeye inkıyâd ve imtisâl olunmamak hasebiyle evvelki kût ve ma'mûriyyet bil'akis za'af ve fakra mübeddel olmuş ve hâlbuki kavânîn-i şer'iyeye tahtında idâre olunmayan memâlik pâyidar olamayacağı vâzihâtdan bulunmuş ve cülûs-i hümâyûnumuz rûz-ı firûzdan berü efkâr-ı hayret-âsar-ı mülûkânemiz dahi mücerred i'mâr-ı memâlik ve itihâd-ı terfih-i ahâlî ve fukarâ kazıyye-i nâfi'asına münhasır ve memâlik-i Devlet-i Aliyyemizin mevki-i coğrafîsine ve arâzî-i münbitesine ve halkın kâbiliyyet ve isti'dâdlarına nazaran esbâb-ı lâzimesine teşebbüs olduğu hâlde beş on sene zarfında bi-tevfikihî te'âlâ suver-i matlûbe hâsil olacağı zâhir olmağla avn ü inâyet-i hazret-i Bârî'ye i'timâd ve imdâd-ı rûhâniyyet-i cenâb-ı peygamberiye tevessül ve istinâd birle bundan böyle Devlet-i Aliyye ve Memâlik-i Mahrûsemizin hüsn-i idâresi zımında ba'zı kavânîn-i cedîde vaz' ve te'sîsi lâzım ve mühimm görünerek işbu kavânîn-i mukteziyenin mevâdd-ı esâsiyesi dahi emniyyet-i cân ve mahfûziyyet-i ırz ve nâmûs ve mâl ve ta'yîn-i vergi ve asâkir-i mukteziyenin sûret-i celb ve müddet-i istihdâmı kazıyyelerinden ibâret olup şöyle ki dünyâda cândan ve ırz ve nâmûsdan e'azz bir şey olmadığından bir âdem anları tehlikede gördükçe hilkat-i zâtıyye ve cibilliyet-i fitriyesinde hıyânete meyl olsa bile muhâfaza-i cân ve nâmûsiyçün elbette ba'zı sûretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzır olageldiği müsellemler olduğu misillü bil'akis cân ve nâmûsundan emîn olduğu hâlde sıdk u istikâmetden ayrılamayacağı ve işi ve gücü hemân devlet ve milletine hüsn-i hizmetden ibâret olacağı bedîhî ve zâhirdir ve emniyyet-i mâl kazıyyesinin fikdânı hâlinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayup ve ne i'mâr-ı mülke bakamayup dâ'imâ endîşe ve ızdırâbdan hâlî olamadığı misillü aksi takdîrde ya'ni emvâl ve emlâkinden emniyyet-i kâmile olduğu hâlde dahi hemân kendü işiyle ve tevsî-i dâ'ire-i ta'ayyüşüyle uğraşup ve kendüsünde gün be-gün devlet ve millet gayreti ve vatan muhabbeti artup ana göre hüsn-i harekete çalışacağı şübheden âzâdedir ve ta'yîn-i vergi mâddesi dahi çünkü bir devlet muhâfaza-i memâlikiyçün elbette asker ve leşkere vesâ'ir masârîf-ı mukteziyye muhtâc olarak bu ise akçe ile idâre olunacağına ve akçe dahi teb'anın vergisiyle hâsil olacağına binâ'en bunun dahi bir hüsn-i sûretine bakılmak ehemmiyetli olup eğerçi mukaddemlerde vâridât zann olunmuş olan bir vâhid-i belıyyesinden lehü'l-hamd Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlîsi bundan evvelce kurtulmuş ise de âlât-ı tahrîbiyeden olup hiçbir vaktde semere-i nâfi'sı görülemeyen iltizâmât usûl-i muzırısı el-yevm cârî olarak bu ise bir memleketin mesâlih-i siyâsiyye ve umûr-ı mâliyyesini bir âdemin yed-i ihtiyârına ve belki pençe-i cebr ve kahrına teslim

demek olarak ol dahi eğer zâten bir eyüce âdem değil ise hemân kendü çıkarına bakup cemî-i harekât ve sekenâti gadr u zulmden ibâret olmasıyla ba'd-ezin ahâlî-i memâlikden her ferdin emlâk ve kudretine göre bir vergü-yi münâsib ta'yîn olunarak kimseden ziyâde şey alınmaması ve Devlet-i Aliyyemizin [sh.67] berren ve bahren masârif-ı askeriye vesâ'iresi dahi kavânîn-i îcâbiye ile tahdîd ve tebyîn olunup ana göre icrâ olunması lâzîmedendir ve asker mâddesi dahi ber-minvâl-i muharrer mevâdd-ı mühimmeden olarak eğerçi muhâfaza-i vatan için asker vermek ahâlfînin farîza-i zimmeti ise de şimdîye kadar cârf olduğu vechile bir memleketin aded-i nüfûs-ı mevcûdesine kiminden rütbe-i tahammülünden ziyâde ve kiminden noksân asker istenilmek hem nizâmsızlığı ve hem zirâ'at ve ticâret umûr-ı nâfi'asının ihlâlini mücib olduğu misillü askerliğe gelenlerin ilâ-nihâyeti'l-ömr istihdâmları fütûru ve kat'-ı tenâsülü müstelzim olmakda olmasıyla her memleketden lüzûmu takdîrinde taleb olunacak neferât-ı askeriye için ba'zı usûl-i hasene ve dört veyâhûd beş sene müddet istihdâm zımnında dahi bir tarîk-i münâvebe vaz' u te'sîs kılınması îcâb-ı hâldendir ve'l-hâsıl bu kavânîn-i nizâmiye hâsıl oldukça tahsîl-i kût ve ma'mûriyyet ve âşâyîş ve istirahat mümkün olmayup cümlesinin esâsı dahi mevâdd-ı meşrûhadan ibâret olduğundan fî mâ-ba'd ashâb-ı cünhanın da'vâları kavânîn-i şer'iyye iktizâsınca alenen ber-vech-i tedkîk görülüp hükm olunmadıkça hiç kimse hakkında hafî ve celî i'dâm ve tesmîm mu'âmelesi icrâsı câ'iz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerrinin ırz ve nâmûsuna tasallut vukû' bulmamak ve herkes emvâl ve emlâkine kemâl-i serbestiyyetle mâlik ve mutasarrıf olarak ana bir taraftan müdâhale olunmamak ve farazâ birinin töhmet ve kabâhati vukû'unda anın vereseşi ol töhmet ve kabâhatden beriyyû'z-zât olacaklarından anın mâlmı müsâdere ile vereseşi hukûk-ı irsiyyelerinden mahrûm kılınmamak ve teb'a-i Sultânat-ı Seniyyemizden olan ehl-i İslâm ve milel-i sâ'ire bu müsâ'adat-ı şâhânemize bilâ-istisnâ mazhar olmak üzere cân ve ırz ve nâmûs ve mâl mâddelerinden hükm-i şer'î iktizâsınca kâffe-i Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlisine taraf-ı şâhânemizden emniyyet kâmilen verilmiş ve diğerr husûslarda dahi ittîfâk-ârâ ile karâr verilmesi lâzım gelmiş olmağla Meclis-i Ahkâmü'l-Adliyye'de a'zâsı daha lüzûmu merbeste teksîr olunarak ve vükelâ ve ricâl-i Devlet-i Aliyyemiz dahi ba'zı ta'yîn olunacak eyyâmda orada ictimâ' ederek ve cümlesi efkâr ve mütâla'âtını hiç çekinmeyüp serbestçe söyleyerek işbu emniyyet-i cân ve mâl ve ta'yîn-i vergi hususlarına dâ'ir kavânîn-i mukteziyye bir taraftan karârlaşdırılıp ve tanzimât-ı askeriye mâddesi dahi Bâb-ı Ser'askerî Dâr-ı Şûrâsı'nda söyleşilüp herbir kânûn karârğir oldukça ilâ mâ-şâ'allâhu te'âlâ düstûru'l-amel tutulmak üzere bâlâsı hatt-ı hümayûnumuz ile tasdik ve tevşîh olunmak için taraf-ı hümayûnumuza arz olunması ve işbu kavânîn-i şer'iyye mücerred dîn ü devlet ve mülk ü milleti ecâlîbiyçün vaz' olunacak olduğundan cânib-i hümayûnumuzdan hilâfına hareket vukû' bulmayacağına ahd ü mîsâk olunup Hırka-i Şerîf Odası'nda cemî' ulemâ ve vükelâ dahi hâzır oldukları hâlde kasem-i bi'llâh dahi olunarak ulemâ ve vükelâ dahi tahlîf olunacağından ana göre ulemâ ve vüzerâdan ve'l-hâsıl her kim olur ise olsun kavânîn-i şer'iyyeye muhâlif hareket edenlerin kabâhat-i sâbitelerine göre te'dîbat-ı lâykalarının hiç rütbeyeye ve hâtır ve gönüle bakılmayarak mahsûsan Cezâ Kânûnnâmesi dahi tanzim etdirilmesi ve cümle me'mûrînin el-hâletü hâzihî mikdâr-ı vâfi ma'âşları olarak şâyed henüz olmayanları var ise anlar dahi tanzim olunacağından şer'an menfûr olup harâbiyyet-i mülkün sebeb-i a'zamı olan rüşvet mâdde-i kerîhesinin fî mâ-ba'd adem-i vukû'u mâddesinin dahi bir kânûn-ı kavî ile te'kidine bakılması ve keyfiyyât-ı meşrûha usûl-i atıkayı bütün bütün tağyîr ve tecdîd demek olacağından işbu irâde-i şâhânemiz Dersa'âdet ve bi'l-cümle Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlisine i'lân ve işâ'at olunacağı misillü düvel-i mütehâbbe bu usûlün inşâ'allâhu te'âlâ ile'l-ebed bakâsına şahid olmak [sh.68] üzere Dersa'âdetüm'de mukîm bi'l-cümle düvel-i mütehâbbe süferâsına resmen bildirilmesi husûslarına bu def'a irâde-i hayriyet-âde-i mülûkânem ta'allukuyla ol bâbda ma'delet-efzâ-yı sunûh u sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı meymenet-makrûn-ı şâhânemi geçen şehir-i Şa'bân-ı şerîfin yigirmi altıncı Pazar günü Sarây-ı hümayûnumda vâki' Gülhâne meydânına cümle ulemâ ve vükelâ ve

vüzerâ ve ricâl ve büyük ve küçük kâffe-i ketebe ve hademe-i Devlet-i Aliyyem ile süferâ-yı mûmâ-ileyhimi da'vet ve İstanbul'da bulunan mecmû' hademe-i şerî'at ve meşâyih-i tarikat ve hatibler ve imâmlar ve Rûm ve Ermeni ve Katolik patrikleri ve hahâmbaşı ve herbir esnâfin kethüdâları celb birle cem'iyet etdirdüp meydân-ı mezkûrda tertîb olunan Dîvân-ı Hümâyûnum'da ben dahi bi'n-nefs hâzır olduğum hâlde cümle muvâcehesinde alenen okudup dîn ü devlet ve mülk ü milletim hakkında derkâr olan niyet-i hayriye-i pâdişâhânemi herkese i'lân ve işâ'at ve mücebince amel ve hareket olunmasını bi'l-fî'l sadr-ı a'zam sûtûde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı kavîyyü'l-himemime tavsiye ve tenbîh ile hilâfında bulunacaklarına la'net eyledim ve ba'dehû ahd ü misâk-ı hümâyûnum üzere Hırka-i Şerîfe Odası'na gidüp kibâr-ı ulemâ ve havâss-ı vükelâ ve vüzerâ-yı Saltanat-ı Seniyyem hâzır olduğu hâlde hatt-ı hümâyûnumda münderic olan kavânîn-i şer'îyyenin harf be-harf icrâsına ve mevâdd-ı esâsiyenin fûrû'âtına dâ'ir ekseriyet-ârâ ile karâr verilen şeylere müsâ'ade eyleyeceğime ve hafî [ve] celî hâricen ve dâhilen taraf-ı hümâyûnuma ilkâ olunan şeyleri kavânîn-i mü'esseseseye tevîk ve tatbîk etmedikçe kimsenin lehine ve aleyhine bir hükm ve fermân etmeyeceğime ve vaz' olunmuş ve olunacak kavânînin tağyîrini tecvîz buyurmayacağıma va'llâhi deyü kasma-i bi'llâh bulunduğu misillü anlara dahi bu husûs üzerine ya'ni zât-ı şevket-simât-ı şâhâneme ve mülk ü devletime ve milletime kemâl-i sıdk u istikâmet ile hizmet edeceklerine ve hiçbir hâlde kavânîn-i mü'esseseseye muhâlif hareket etmeyeceklerine ve işbu kavânîn-i şâhâneme muhâlif hareket edenler olur ise hiç hâtr ve gönüle ve merâtibe bakmayarak cümlesi da'vâcılık edeceklerine ve'l-hâsıl kâlen ve kaleme ve kalben ve kâliben ve fî'len ve hâlen ve istikbâlen ma'âza'llâhu te'âlâ bir güne hıyâneti irtikâb etmeyeceklerine va'llâhi deyü yemîn verdirdim ve buyurdum ki; bugünkü gündend sonra herkes ya'ni gerek müslim ve gerek re'âyâ olsun teb'a-i Devlet-i Aliyyem'den olan cem'-i nâs cân ve mâlına ve ırz ve nâmûsuna kemâl-i serbestiyyet üzere mâlik ve mutasarrıf olup çünkü bir âdemin şer'an ve kânûnen da'vâsı görülüp hükm olunmadıkça taraf-ı şâhânemden kimse hakkında bir şey yapılmayacağından vüzerâdan tâ çobana kadar sâ'ir nâsdan dahi kimse kimsenin bi-gayr-i hakkın fuzûlî cân ve mâlına ve ırz ve nâmûsuna sakınup el uzatmasını ve meselâ bir kimsenin her ne dürlü olur ise olsun bir da'vâcısı veyâhüd az ve çok bir kabâhati zuhûr eyledikde ol kimse doğru huzûr-ı şer'-i şerîfe getirilüp da'vâsı her ne ise muktezâ-yı şer'-i şerîf üzere açıktan açığa gâyet dikkatli görülerek hakkı hak olunsun ve kabâhatlü olanların kabâhatine göre hakkında nasıl hüküm-i şer'î olunur ise öylece te'dîb ve tekdîr kılınarak andan ziyâde bir şey yapılmaması ve şer'an katl veyâ başka dürlü sûretle cezâsı görülmek lâzım gelür ise Dersa'âdetüm'e inhâ ve i'lâm olunmadıkça ve burada dahi evvel-i emrde şer'-i şerîf ve kânûn-ı münîfe tatbîk ve gereği gibi istiknâda ve tedkîk birle ba'dehû vâki' olacak hüküm-i kavî üzere taraf-ı eşref-i şâhânemden izn ve ruhsat-ı mülûkânem sâdir olmadıkça o makûle büyük kabâhatlülerin hakkında bile gizlü ve âşikâre katl ve i'dâm mu'âmelesi câ'iz olunması ve buna cesâret eden kimse her ne kadar büyük rütbede olur ise olsun başkası hakkında etdiği mu'âmele kendü hakkında dahi öylece icrâ olunacağı ve'l-hâsıl huzûr-ı şer'de kânûna dâ'ir mâddelerde büyük ve küçük cümleten berâber tutulacağı bilinsün ve bir âdem şer' ve kânûn iktizâsınca katl olduğu hâlde öyle olan kimselerin yalnız kendisi kabâhatlü olup vârisleri ol kabâhatden hissedâr olmamalarıyla mâlî mîrden zabt olunmak veyâhüd vârislerine [sh.69] bir güne cevri ü eziyyet kılınmak kat'â câ'iz ve lâyük olmadığı ecilden vereseleri hükûk-ı irsiyyelerinden zerre kadar mahrûm olmasın ve eğerçi bundan böyle zulm dedikleri şey bütün bütün kaldırılarak vergi mâddesi güzel ve kavî nizâma bağlanacak ise de bu husûs evvel-i emrde her yerin hâl ve keyfiyeti aranılıp ve taranılmağa bu dahi biraz vakte muhtâc olduğu misillü memleketlerden asker olmak husûsü dahi başlıca şey olup hâsılı bunların herbir keyfiyeti etrâfiyla düşünülüp ve yolu ve kolayı bulunup karâr verilmedikçe öyle çarçabuk icrâ olunamayacağından vergi husûsü Meclis-i Ahkâmü'l-Adliyyem'de ve asker usûlü dahi Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî'de hemân bir taraftan söyleşilmekde olmağa iktizâ eden nizâmât-ı haseneleri

karâr bulup taraf-ı şâhânemden dahi kat'ıyyen tensîb ve irâde olunarak ol bâbda Memâlik-i Mahrûse-i şâhâneme başka başka fermânlar gönderilinceye kadar yine evvelki gibi cârî ve bâkî olacaktır ana binâ'en bu aralık işbu vergi mâddesinden dolayı memleketlerin sâlyâne ve teklîf-i âdetine hiçbir taraftan dokunulmayup gerek buna ve gerek asker husûsuna bi-mennihî te'âlâ ileride nasıl nizâm verilür ise öylece cârî olmak üzere şimdilik yine evvelki gibi icrâ olunsun fakat bunda dahi evvelki gibi zulm ü ta'addî olunmayarak fukarâ ve re'âyâ gâyet himâyet ü sıyânet olunup hiç kimse incidilmesün işte bu iki mâddeden mâ'adâ yukarıda beyân olunan sâ'ir şeylerin şimdiden icrâlarına her mahâlde ziyâdesiyle dikkat ve ihtimâm olunmak için Anadolu ve Rumeli'de bulunan bi'l-cümle eyâletlere vesâ'ir lâzım gelen mahallere işbu fermân-ı âlî-şânım gibi başka başka fermânlar gönderilmiş olmağla sen ki ferîk-i müşârun-ileyhsin sana dahi bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânemle müzeyyen mahsûsan işbu emr-i âlî-şânım ısdâr ve ()ile tesyâr olunmuşdur imdi vusûlünde sen dahi işbu fermân-ı âlî-şânımı ibtidâ'en Lefkoşa kasabasında bulunan mecmû'-ı meşâyih ve ulemâ ve vücûh vesâ'ir efrâd-ı ahâlîyi bir büyük meydâna toplayup cümlesi hâzır oldukları hâlde tertîb-i dîvân ederek ve merâsim-i ta'zîm ve istikbâli yerine getirerek alenen feth ü kırâ'et ve mazmûn-ı münîfini herkese i'lân ve işâ'at etdirdikten sonra Kıbrıs cezîresinin hâvî olduğu sâ'ir kazâ ve kasabalara dahi birer birer gönderüp büyük ve küçük umûm ahâlî ve re'âyâya güzelce anladarak cümlesinden taraf-ı eşref-i şâhânem için hayır du'â aldırmağâ ihtimâm ü dikkat eylesin kaldı ki işbu emr u irâde-i şâhânemi mukaddemleri gibi ya'ni akîb-i cülûs-ı hümâyûnumda olduğu vechile dürlü ma'nâlar vererek ve cümleden evvel farazâ derûn-ı hatt-ı hümâyûn-ı mülûkânemde yazılmış olan vergi husûsunu işte artık pâdişâhımız teklîf ve sâlyâneyi bütün bütün afv etmiş veyâhûd şöyle böyle olacak imiş deyü yanlış anlayup da bir güne dedikodu etmek ve ihsân-ı hümâyûnum olan emniyyet-i cân ve mâl ve nâmus keyfiyyetlerinden dolayı küçük büyüğe ve büyükden tâ en ednâya kadar ale'l-umûm zâbitân vesâ'ir me'mûrlara zerre kadar itâ'atsizlik eylemek misillü uygunsuzluklar vukû' bulacak olur ise cesâret eden ve ruhsat verenlerin te'dîb ve terbiyesine bakılacağından bu aralarını dahi peşinen herkesin kulağına koyup şu irâde-i seniyyemden hülâsa-i murâd ve merâm-ı hümâyûnum ancak dîn ü devlet ve mülk ü milletimin ihyâ ve ma'mûriyyetine bâ'is ü bâdî olacak âsâyiş-i hâl-i ahâlî ve fukarâ mâddesinin istihşâli zimmında lâzım gelen hayırlı ve menfa'atlı usûllere başlamak demek olduğu ve evvel-i emrde asıl halkın râhatsızlığına sebep olan vergi mâddesinin yolsuzluğu belâsını def' idüp ve hakîkatlendirerek bir hüsn-i sûret verileceğini eyüce anladup herkesi yanlışlık muhâtarasından muhâfaza ve vikâyeye takayyüd ile zerret-mâ hilâf-ı emr u rızâ [sh.70] vaz' u hareketi tecvîzden be-gâyet ihtirâz üzere olasın ve siz ki kuzât ve nüvvâb vesâ'ir mûmâ-ileyhimsiz mefhûm-ı emr u irâde-i şâhânem gereği gibi ma'lûmunuz oldukda müceb ve muktezâsı üzere amel ve hareket birle cümle hakkında bu vechile erzân kılınan merhamet ve ma'delet-i seniyyemin şükr ü kadrini bilerek gece ve gündüz devâm-ı ömr u devlet-i şâhâne ve muvaffakiyet-i pâdişâhânem da'avât-ı hayriyesine iştigâl ve muvâzabet ve büyük ve küçük herkes ırz ve edebîyle mukayyed olup ve herhâlde bâ'is-i selâmet ve necât-ı dâreyn olan câdde-i şerî'at-ı mutahharadan zerre mikdârı ayrılmayup cümleden matlûb-ı şâhânem olan farîza-i sıdk u istikâmeti gönül birliğiyle icrâyâ sa'y ü gayret eylesiniz, şöyle bilesiz, alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.

Tahrîran fi evâ'ili şehri Ramazânî'l-mübârek li-seneti hamse ve hamsîn ve mi'eteyn ve elf.

Be-Makâm-ı Kostantniyyeti'l-Mahrûse

Kad vasale ileynâ ve kuyyide. Fî 9 L. sene [12]55

EK-2

Emîrû'l-ümerâ'î'l-kirâm kebîrû'l-küberâ'î'l-fihâm zü'l-kadri ve'l-ihtirâm sâhibu'l-izzî ve'l-ihitişâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-a'lâ asâkir-i mansûre ferikliği rûtbe-i refî'asıyla mübâhî hâlâ Kıbrıs Muhassılı es-Seyyid Osman Hayrî Paşa dâmet ma'âliyehû ve kıdvetü'n-nüvvâbi'l-müteşerri'în Lefkoşa nâ'ibi mevlânâ (...)zîde ilmuhû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Lefkoşa vücûhundan olup cezîre-i mezkûre nâzırı Hacı Hüseyin zîde mecduhû ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân mukayyed vücûh-ı memleket ve muhtârân ve sâ'ir iş erleri zîde kadrum tevki'-i refî'-i hümâyûn vâsil olıcak ma'lûm ola ki; Memâlik-i Mahruseti'l-mesâlik-i şâhânemde mutavattın ve mevcûd kâffe-i ahâlî-i bilâd ve bay ve gedâ-yı ibâdın emniyyet ve âsâyiş ve istirâhatleri aksâ-yı âmâl-i hayriyet-iştimâl-i cenâb-ı pâdişâhânem iktizâsından olduğuna mebnî zıll-i zalîl-i şevket-delîl-i şâhânemde mahmî olan fukarâ ve acezenin emniyyet ve istirâhat-ı tâmmeleri husûlî her bir mahallât ve kurâya mücerrebül-etvâr kimesnelerden evvel ve sâni i'tibârıyla ikişer muhtâr nasb olunarak muhtârân mahallesi ahâlîsine ve imâmları ahâlî ve muhtârâna ve vücûh-ı memleket yek-diğere kefil olarak Dersâ'âdetüm'de karâr-gîr olan âti'l-beyân nizâm-ı müstahsenin bil'-cümle eyâlât ve elviye ve kasabât ve kurâda dahi icrâsı husûsuna müte'allık olan irâde-i seniyye-i şâhânem iktizâ-yı münifî üzre cezîre-i mezkûrede kâ'in kazâların nefsi-i kasaba ve kurâsının e'imme ve nasb olunan muhtârân ve re'âyâ kocabaşısı ve muhbirlerine mühr verilmek üzre müfredât defterleri vürûdunda cânib-i Darbhâne-i Âmirem'de müceddeden mühürler hakk olunarak îsâl olunması bâbında tastîr ve tesyîr kılınan tahrîrât mücebince iktizâ eden defter takdîm kılınarak icâb eden mühürlerin hakk ve irsâli husûsı sen ki muhassıl-ı müşârün-ileyhsin tarafından inhâ olunmaktan nâşi iktizâsı mütehayyızân-ı ricâl-i Devlet-i Aliyyem'den hâla cezîre muhâsebecisi iftihârû'l-ekâbir ve'l-ekârim es-Seyyid Mehmed Said zîde ulüvvuhûdan lede'l-isti'lâm Anadolu ve Rûmili câniblerinde kâ'in kasabâtda vâki' mahallât ve kurânın ahâlîsi birbirlerine ve muhtârları mahalle ve kurâ ahâlîsine ve imâmları dahi topuna kefil olarak ahâlîden bilâd-ı sâ'ireye azîmet ve yâhûd âhar mahalle ve karyeye nakl etmek murâd eden olur ise imâm ve muhtârları müceddeden hakk ve irsâl olunan mahalle mührüyle temhîr ederek yedine pusula vermedikçe defter nâzırı tarafından inhâ ve mahkeme tarafından mürûr tezkiresi i'tâ olunmamak ve gitdiği mahalle ve karyede iskân etdirilmemek ve müceddeden bir mahalleye girmek murâd eden olur ise ibtidâ muhtârlar kefil ahz ile mahalle defterine kayd ederek yedlerine kefâletnâme i'tâsıyla nüfûs defterine kayd etdirdüp ba'dehû iskân olunmak ve kasabalarda kâ'in hânlarda sâkin olan tüccâr ve sâ'ir bî-kârâne hâncıları ve hâncıların topuna hâncılar kethüdâsı kefil olup içlerinden biri taşra gitmek murâd etdikde sâkin olduğu hân hâncısı kefâletiyle hâncılar kethüdâsı defterinden ismini terkîn ederek yedine pusula i'tâ idüp nüfûs defterinden dahi kaydı terkîn olduğu beyân olduğunun mübeyyin mezkûr pusula temhîr olunmadıkca mahkmeden mürûr tezkiresi verilmemek ve bir kimesne hânların birinde oda isticârıyla iskân murâd etdikde hâncısı kefil olarak hâncılar kethüdâsı defterine kayd ve yedine pusula i'tâ birle nüfûs defterine kayd olunduktan sonra üzerine kayd olunmuşdur deyü işâret ve nezâret mührüyle temhîr olunmadıkca hânlarda iskân olunmamak ve esnâf kalfaları bî-kârlarına ustaları ve topuna âhî baba ve yâhûd kethüdâları kefil olarak anların dahi âmed ve refleri vukû'unda âhî baba ve kethüdâ defterinden kaydı terkîn ve yâhûd kayd olunarak memhûr pusula verilmedikçe mürûr tezkiresi verilmemek ve bir mahalde iskânına müsâ'ade kılınmamak ve kahve ve dekâkinden beytütet eden bî-kârlar dahi küfelâya rabt ile topuna pâsbânbaşı ve yâhûd âhar bir münâsibi kefil olup gitmek murâd edenlerin yedinde mahfûz defterden kaydı terkîn ve gelenleri kayd ile memhûr pusula i'tâ ederek defter nâzırları tarafından dahi temhîr olunmadıkca mürûr tezkiresi verilmemek ve dekâkine iskân olunmamak ve

medreselerde mücerred olarak sâkin olan talebe bir mahalle gitmek ve yâhûd müceddeden medreseye girmek murâd eylediklerinde kefâletini hâvî müderrisleri tarafından memhûr pusula i'tâ olunarak ibtidâ mahkemedede mahfûz medâris nezâreti ve sonra nüfûs defterinden kaydı terkîn ve yâhûd kayd olunarak pusula-i mezkûr iki taraftan temhîr olunmadıkca mürûr tezkiresi verilmemek ve bir medresede iskân olunmamak ve re'âyâ kocabaşları dahi kezâlik mühr-i mahsûslarıyla memhûr pusula vererek defter Lefkoşa'ya kayd ve yâhûd terkîn kılınmadıkca re'âyânın âmed u reftehi tevcîz olunmamak ve muhtârlar ve hâncılar ve esnâf kethüdâları ve kocabaşları gelen ve giden ve doğan ve ölenler defter nâzırlarına ve kazâlarda ise mukayyidlerine ihbâr etmek ve metrûd takımından olanların Dersa'âdetüm'e gelmesine ruhsat verilmeyüp ahâlîden li-eclî'l-maslaha Dersa'âdetüm'e gelüp gidecek olanlara dahi müddet ta'yîn ederek mehl ile mürûr tezkiresi verilmek için keyfiyyetini haber vermek ve muhtârlar mer'iyü'l-hâtır ve müstakîmü'l-etvâr kimesneler olmak ve verilecek mürûr tezkiresi nâzır-ı defter ve muhtârlar temhîr etmek ve muhtârlar dahi me'mûriyetini bilüp ana göre amel ve hareket eylemek için defter nâzır tarafından nezâret mührüyle memhûr muhtârân yedlerine tezkire verilmek üzere nizâma rabt ve tevsîk olunarak nizâm-ı mezkûr sicill-i mahkemeye ve defter nâzır cerîdesine ale't-tafsîl kayd olunup taraf-ı cerîdeden gönderilen ta'lîmnâmeye tatbîkan muhtârân yedlerine defter nâzır tarafından nezâret mührüyle memhûr tezkire verilmek ve defter nâzır ve mukayyidler dahi beher altı ayda bir kerre cerîde muhâsebesine gönderecekleri yoklama defterlerine o misillü âmed-şod eden nüfûs sıhhati üzere kayd idüp aralıkda nüfûs zâyî' olmamasına kemâl-i dikkat ve ihtimâm eylemek ve muhtârlardan fevt olan ve hasbe'l-icâb tebdîl kılınanların yedlerinde olan muhtârlık tezkiresi ve mührü defter nâzır tarafına redd ve isrâ ve yerlerine nasb olunacak muhtârın ismi deftere kayd ile muhtâr-ı merkûma müceddeden müzekkere ve mühr-i mezkûr i'tâ kılınmak ve mukâbelesinde akçe ve sâ'ir nesne mutâlebe olunmamak ve muhtârlar dahi nizâm-ı mezkûr üzere amel ve hareket eylemek tenbîhâtı evâmîr-i âlî-şânımla cümleye bildirilmek bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem verilen nizâmından olduğuna binâ'en ber-müceb-i defter icâb eden mühürlerin hakkı ve nizâm-ı mezkûr üzere taraf-ı cerîdeden tezkire sûreti tahrîr ve emr-i şerîfüm tasdîri lâzım geleceğini memhûren i'lâm etmiş ve mücebince tanzîmî husûsuna irâde-i seniyyem ta'alluk ederek ber-minvâl-i muharrer muhtârân yedlerine verilecek tezkirenin bir kıt'a sûreti tahrîr ve derûn-ı emr-i şerîfûme mevzû'an tesyîr olunmuş ve defter nâzır ve e'imme ve muhtârâna verilmek üzere ber-müceb-i defter Darbhâne-i Âmirem'de müceddeden mühürler hakk etdirilerek gönderilmiş olmağla ber-minvâl-i muharrer amel ve harekete bezl-i himmet eylemek fermânım olmağın ifhâmen ve i'lâmen işbu emr-i âlî-şânım isdâr ve irsâl olunmuşdur imdi vusûlünde keyfiyyet nizâm ve irâde-i seniyyem mantûk-ı emr-i şerîfûmden ma'lûmun oldukda fermânım olduğu ve bâlâda bast u beyân kılındığı üzere amel ve hareket birle işbu emr-i âlî-şânımı sicill-i mahkeme ve defter nâzır cerîdesine sebt ve kayd ile nizâm-ı mezkûrun ale'd-devâm icrâ ve istikrârı ve gönderilen tezkire müzekkiresi defter nâzır yedine i'tâ ile cezîre-i mezkûrede kâ'in kazâların nefs-i kasabasının mahallât ve kurâsının muhtârları yedlerine nezâret mührüyle memhûr defter nâzır tarafından tezkire verilmek ve fevt olan ve tebdîl kılınan muhtârların yedlerinde olan atîk muhtârlık tezkiresi ve mührü defter nâzır tarafına redd ile yerlerine nasb olunacak muhtârların ismi deftere kayd olunup muhtâr-ı merkûmun yedine müceddeden tezkire ve mühr-i mezkûr i'tâ kılınmak ve mukâbelesinde akçe ve sâ'ir nesne mutâlebe olunmamak husûslarına defter nâzır ve cümleye ifâde ile nizâm-ı mezkûrun hilâfî hareket vukû' bulmaması vesâ'ilinin istihsâline sarf-ı miknet eyleyesin ve sen ki defter nâzır mûmâ-ileyhsin keyfiyyet nizâm-ı muharreresinin dahi muharrer oldukda işbu emr-i âlî-şânımı cerîdene sebt ü kayd ve gönderilen tezkire müzekkeresi tarafında hıfz ile ana tatbîkan muhtârân yedlerine nezâret

mührüyle memhûr tezkire i'tâsına ve mukâbelesinde akçe ve sâ'ir nesne mutâlebe olunmayarak nizâm-ı mezkûrun kâmilen icrâsına dikkat ve hilâfından hazer ve mücânebet eyleyesin ve sen ki nâ'ib ve mukayyid ve vücûh-ı memleket ve muhtârân-ı mûmâ-ileyhim ve sâ'irlerisiz siz dahi mûcib-i emr-i şerîfümle amel ve hareket ve hilâfından ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfümle ()vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere âmil olasız, şöyle bilesiz, alâmet-i şerîfûme i'timâd kılasız.

Tahrîran fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel li-seneti hamse ve hamsîn ve mi'eteyn ve elf.

be-Makâm-ı Kostantiniyyeti'l-Mahrûse

EK-3

Timarlu süvârî asâkir-i muntazama-i şâhâne mîralayı atüfetlü Mustafa Bey'in umûr-ı tahaffuziyyeye me'mûriyeti emridir.

İftihârul-ekâbir ve'l-ekârim câmi'u'l-mefâhir ve'l-mekârim el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'd-dâ'im ricâl-i Devlet-i Aliyyem'den Kıbrıs Cezîresi Muhassılı Osman Bey zîde ulüvvuhü ve iftihârul-ümerâ'i'l-mükerremîn muhtârul-kuzât ve'l-mücâhidîn câmi'u'l-mehâsin ve'l-mefâhir mu'temedül-ketâ'ib ve'l-ma'âşir el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-kâdir Kıbrıs cezîresinden müretteb timarlu süvârî asâkir-i muntazama-i şâhânem mîralayı olup bu def'a cezîre-i mezkûrenin idâre-i umûr-ı zabtiyesine me'mûr ve ta'yîn kılınan Mustafa Bey zîde ikbâlühü ve mefâhiru'l-ulemâ'i'l-muhakkikîn Lefkoşa nâ'ibi ve müftîsi zîde ilmuhumâ ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân a'zâ-yı meclis-i memleket zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki; bi-tevfikihî sübhânehü ve te'âlâ Memâlik-i Mahrûse-i şâhânemde Tanzimât-ı Hayriyeleri icrâ kılınan mahallerin umûr-ı mâliyeleri taraf-ı eşref-i Saltanat-ı Seniyyem'den nasb u ta'yîn kılınan muhassıllar ma'rifetleriyle tesviye ve rü'yet etdirilmekte olduğu misillü umûr-ı hıfzıyeleriçün dahi mahallerinin hâl ve mevki' ve cesâmetine göre müşîrân ve ferîkân-ı kirâmımdan ve zâbitân-ı asâkir-i nizâmiye-i şâhânemden münâsibleri intihâb ve ta'yîn olunmuş ve olunmakta olduğuna ve Kıbrıs cezîresinin idâre-i umûr-ı zabtiyesine dahi sen ki mîralayı mûmâ-ileyhsin derkâr olan dirâyet ve ehliyetin cihetiyle me'mûriyetin husûsu mahallinde meclisce tensîb kılınmış ve bu makûle umûr-ı zabtiye me'mûriyetlerinde mahallinde bulunan asâkir-i nizâmiye-i şâhânem zâbitânının istihdâmı husûsu nizâmı iktizâsından bulunmuş idüğüne binâ'en ol vechile icrâ-yı me'mûriyetinle ol bâbda emr-i şerîfüm sudûru taraf-ı Ser'askerî'den ifâde ve inbâ kılınarak mücebince cezîre-i mezkûrenin umûr-ı zabtiyesine me'mûriyetin husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem ta'allukıyla ol bâbda emr-i hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem şeref-efzâ-yı sunûh usudûr olmuş olmağla muktezâ-yı me'mûriyyet ve dirâyetin üzre cezîre-i mezkûrenin umûr-ı zabtiye ve hıfzıyesini mukaddemce ma'rifet-i Ser'askerî ile tanzim ve irsâl olunmuş olan ta'limât-ı seniyyem mü'eddâ-yı münfi üzre hüsn-i idâre ve rü'yete ve zât-ı ma'delet-simât-ı şâhâneme vedî'a-i cenâb-ı kibriyâ olan ahâlî ve teb'anın kavânîn-i cedîde-i mü'essesese mücebince himâyet ve sıyânetleriyle cânib-i celilül-menâkıb-ı pâdişâhânem için herkesden isticlâb-ı da'avât-ı hayriyeye leyl ü nehâr sarf-ı yârâ-yı liyâkatle berâber umûr-ı me'mûrende bir güne tekâsül ve rehâvet ve nâ-mülâyim vaz' u hâlet vukû'a getürmeyerek her hâlde ibrâz-ı ma'âsir-i kârgüzârî ve sadâkata bezl-i mâ-hasal liyâkat ve hilâfından tevakkî ve mübâ'adet ve siz ki muhassıl ve nâ'ib ve müftî vesâ'ir mûmâ-ileyhsiz mîralayı mûmâ-ileyh ber-minvâl-i muharrer cezîre-i mezkûrenin idâre-i umûr-ı hıfziyye ve zabtiyesine me'mûr ve ta'yîn kılındığı sizin dahi meczûmunuz olarak zabt u rabt-ı memleket husûsunda tarafınızdan lâzım gelen mu'âvenetin icrâsına ve her hâlde merâsim-i hüsn-i mu'âşeret ve ittifâkın îfâsına ihtimâm ve gayret ve muğâyiri vaz'ı tecvîzden tehâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzre şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibül-ittibâ' ve lâzımül-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla amel ve hareket ve hilâfından tehâşî ve mücânebet eyleyesiz, şöyle bilesiz, alâmet-i şerîfe i'timâd kılarsız.

Tahrîran fi evâhiri şehri-i Rebî'u'l-âhir li-seneti sitte ve hamsîn ve mi'eteyn ve elf.

be-Makâm-ı Kostantiniyyeti'l-Mahrûse

Kayd târihi fi 3 N. sene [12]56.

EK-4

Devletlü Mehmed Talat Efendi hazretlerinin Kıbrıs Muhassıllığı me'mûriyetine dâ'ir yürüd iden emr-i âli-şândır.

İftihârul-emâcîd ve'l-ekârim, câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim, el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'd-dâ'im rütbe-i sâlise ricâlinden ve Âmedî-i Dîvân hulefâsı mütehayyizânından olup bu def'a taraf-ı eşref-i Saltanat-ı Seniyyem'den Kıbrıs cezîresine muhassıl nasb u ta'yîn kılınan Mehmed Talat dâme mecduhû ve iftihârul-ümerâ'il-mükerremîn, muhtârul-guzât ve'l-mücâhidîn, câmi'u'l-mehâsin ve'l-mefâhir, mu'temedü'l-ketâ'ib ve'l-ma'âşir, el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-kâdir timarlu süvârî asâkir-i muntazama-i şâhânem miralaylarından cezîre-i mezbûre umûr-ı zabtiye me'mûru Mustafa Bey zîde ikbâlühû ve mefâhiru'l-ulemâ'il-muhakkıkîn, ma'âdinü'l-fezâ'il ve'l-yakîn cezîre-i mezkûrde kâ'in kazâların nâ'ib ve müftîleri zîde ilmuhum ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân a'zâ-yı meclis-i cezîre zîde kadruhum tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki; ricâl-i Devlet-i Aliyyem'den Kıbrıs cezîresi muhassılı bulunan Osman Bey'in bu def'a muhassillik-ı mezkûrdan azliyle yerine müstakim ve dirâyetkâr ve usûl-i Tanzîmât-ı Hayriye'ye vukûf ve ma'lûmâtı âşikâr birinin intihâb ve ta'yîni lâzım gelerek sen ki mûmâ-ileyhsin, sen miyâne-i emsâl ve akrânında evsâf-ı mezkûre ile muttasif ve bu makûle mehâm ve mesâlih-i seniyyemin hüsn-i rü'yet ve ifâsına muktedir ve vâkif bulunman hasebiyle muhassillik-ı mezkûra me'mûriyetin husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem ta'allukuyla ol bâbda emr-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem sunûh u sudûr eylemiş ve eğerçi cezîre-i mezbûrede Tanzîmât-ı Hayriye usûlünün icrâsı mu'ahharan vâki' olan inhâya mebnî bi-mennihî te'âlâ elli yedi senesi Martı hulûlüne kadar bi't-tevkîf şimdilik usûl-i sâbıkası vechile idâre olunmakta olup fakat evvel-i emrde hüsn-i tesviye-i umûr ve mesâlih ve vâkı'a-i memleket için te'sîsi lâzım gelen meclis-i cezîre selefin mîr-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle tertîb kılınmış ise de meclis-i mezkûr a'zâsı usûlü vechile ya'ni ahâlî ve re'âyânın ittîfâk ve intihâblarıyla nasb u ta'yîn olunmamış olduğundan gerek meclis-i mezkûrun Tanzîmât-ı Hayriye usûlüne tatbîkan ittîfâk ve intihâb-ı ahâlî ve kur'a usûl-i şer'iyyesinin icrâsı ile müceddeden tanzîm ve tesviyesi ve gerek sâ'ir ba'zı husûsât-ı vâkı'anın rü'yet ve tahkîki zımnında Meclis-i Ahkâm-ı Adliyyem kararları vechile Mâliye Hazîne-i Celilesi tarafından seninle bi'r-refâkat mahsûs me'mûr dahi gönderilerek ol bâbda diğere emr-i şerîfüm tasdîr kılınmış olmağla muhassillik-ı mezkûra me'mûriyetini hâvî işbu emr-i celîlül-kadrim dahi ısdâr ve yedine i'tâ olunmuşdur imdi keyfiyyet ma'lûmun oldukça muktezâ-yı me'mûriyet ve lâzime-i mehâm-ı âşinâyı ve dirâyetin üzere serî'an bu taraftan hareket ve cezîre-i mezbûreye varup evvel be-evvel Lefkoşa kasabasında kâ'in Büyük Meclis-i Tanzîmât-ı Hayriye hakkında mü'essis olan ta'limât-ı seniyyem mü'eddâsına tevfikân minvâl-i muharrer üzere müceddeden bi't-tanzîm sâlifü'z-zikr emr-i şerîfümde muharrer mevâdd-ı sâ'irenin dahi inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve şer'-i şerîf ve me'mûr-ı mûmâ-ileyh ma'rifeti ve meclis-i mezkûr ittîfâkıyla kemâ yenbagî icrâ ve tesviyesine ihtimâm ve dikkat ve selefin mîr-i mûmâ-ileyhin hîn-i me'mûriyetinden vakt-i infisâline değîn tahsîlât ve masrûfâtının lâzım gelen muhâsesesini dahi rü'yet iderek iktizâ iden mûmzâ defterini bâ-mazbata ve i'lâm me'mûr-ı mûmâ-ileyhe teslîmen der-bâr-ı şevket-karârıma irsâl ve takdîme mübâderet ve cezîre-i mezbûrede kâ'in sâ'ir kazâlar meclislerini dahi gereğini intihâb ve ittîfâk-ı ahâlî ve kur'a usûl-i şer'iyyesinin icrâsıyla müceddeden tertîb ve tanzîm birle her bir mehâm ve mesâlih-i vâkı'a ve gerek mâl-ı maktû' ve sâ'ir masârîfât-ı mürettebe ve mukteziye-i memleketi gelecek Marta kadar usûl-i sâbıkâ üzere meclisce ber-vech-i hakkâniyet rü'yet ve temşiyetle mâl-ı maktû'-ı mezkûrun bu senelik sâbıkı vechile yerlü yerinden tahsîl ve

Mâliye Hazîne-i Celîlesi tarafına irsâl ve tevsihine ve bi-mennihî te'âlâ Mart hulûlünde zıkr olunan Tanzimât-ı Hayriye usûl ve furû'unun kâmilen icrâsıyla cezîre-i mezbûrenin her hâlde hüsn-i idâresi esbâbının istihsâline mübâderet ve ahâlî ve re'âyâsının sâye-i merâhim-vâye-i cihândârânemde ezher cihet himâyet ve sıyânetleri emr-i ehemmine leyl ü nehâr bezl-i yârâ-yı liyâkat ve cezîre-i mezkûrede ba'zı müste'menân birer takrîb emlâk temellüküyle icâb iden tekâlif-i memleketi vermekde tereddüd etmekte oldukları tahkîk olunup hâlbuki müste'menânın Memâlik-i Mahrûsem'de emlâk temellük eylemeleri ahdeten memnû' iken ol tarafda bulunanların birer takrîb ellerine geçmiş olan emlâkden bu vechile vergü vermekde tereddüdlere vâhî ve ale'l-husûs bunların verecekleri vergü yalnız uhdesinde bulunan emlâk ve arâziden demek olduğu zâhir ve bedîhî idüğüne ve Memâlik-i Mahrûse-i şâhânemde kâ'in kâffe-i emlâk ve havâss ve evkâf ve mu'âf ve gayr-ı mu'âf siyyân tutulup cümlesinin icâb eden a'sâr-ı şer'iyyeleriyle hâsılât ve temettu'ât-ı vâkî'alarına göre vergü-yi senevîlerinin ahz ve tahsîli Tanzimât-ı Hayriye iktizâsından olarak her bir mahalde öylece icrâ kılınmakta olduğuna mebnî cezîre-i mezbûrede tanzimât-ı mezkûrenin hîn-i icrâsında dahi bu emr-i ehemme kemâliyle i'tinâ ve dikkat ile gerek müste'men ve gerek sâ'ir her kimin uhdesinde olur ise olsun kâffe-i emlâk ve manastır ve sâ'ir mahallere mahsûs evkâf ve mu'âf ve gayr-ı mu'âf siyyân tutularak cümlesi müceddeden tahrîr ve terkîm ile herkesden hâl ve tahammül ve temettu'larına göre icâb eden vergü-yi senevîlerinin tamâmen ahz ve tahsîli ve ol vechile levâzım-ı hakkâniyetkârî ve nasafetin îfâ ve istikmâli husûslarına bezl-i hamîyyet ve'l-hâsıl müteferri'ât-ı me'mûriyetin olan kâffe-i husûsâtın kavânîn-i mü'essisiye tatbîkan mihver-i lâyıkında rû'yet ve icrâsına sarf-ı makderet ve mevâdd-ı lâzime ve mesâlih-i vâkî'anın zabtiye me'mûru mûmâ-ileyh ve sâ'ir a'zâ-yı meclis ile bi'l-ittifâk güzelce tesviye ve temşiyetle cânib-i celîli'l-menâkıb-ı şehensâhânem için cümleden da'avât-ı hayriye isticlâbına sarf-ı rû'yet ve her hâlde senden me'mûl olan dirâyet ve hamîyyet-i levâzımını kâmilen ibrâz ile îfâ-yı hüsn-i hizmet ve istikâmete mezîd-i sa'y ve gayret ve kavânîn-i mü'essese ve tenbîhât-ı muharrerinin hilâfî vaz'ı tecvîzden mübâ'adet eylesin ve siz ki zabtiye me'mûru ve nâ'ib ve müftîler ve sâ'ir-i mûmâ-ileyhimsiz me'mûr-ı mûmâ-ileyh taraf-ı Devlet-i Aliyyem'den bi'l-intihâb cezîre-i mezbûreye vech-i muharrer üzere mahsûs muhassıl nasb u ta'yîn ve idâre-i umûr-ı mâliyesi uhdesine ihâle ve tefvîz olduğu sizin dahi meczûmunuz olarak kâffe-i umûr-ı me'mûresinin usûl-i mezkûre vechile hüsn-i tanzim ve tesviyesi husûsunda tarafınızdan lâzım gelen mu'âvenet ve muzâheretin kâmilen icrâ ve îfâsıyla her hâlde ibrâz-ı levâzım-ı yek-ciheti ve ittifâka ihtimâm ve dikkat ve kânûnnâme-i hümâyûnum ahkâm-ı münîfesine münâfî ve emr ve rızâ-yı şâhânemin hilâfî vaz' u hâlet vukû'undan ziyâde hazer ve mucânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âli-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ()vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olasız, şöyle bilesiz, alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.

Tahrîran fi'l-yevmi's-sâbi' min şehri Şa'bâni'l-mu'azzam li-seneti sitte ve hamsîn ve mi'eteyn ve elf.

be-Makâm-ı Kostantıniyyeti'l-Mahrûse